

TOIMINNALLISET HÄIRIÖT HUSIN ERIKOISSAIRAANHOIDON TERVEYSSOSIAALITYÖSSÄ

Kati Kauravaara
Sosiaalityön käytätötutkimus
Sosiaalityö
Helsingin yliopisto
Tammikuu 2020

TUTKIMUKSEN KONTEKSTI

Toiminnallisilla häiriöillä tarkoitetaan työ- ja toimintakykyä sekä elämänlaatua häiritseviä oireita ja oireyhtymiä, joiden syy ei somaattisissa tai psykiatrisissa tutkimuksissa selviä (Aaltonen ym. 2018; Danish College of General Practitioners 2013, 7). Toiminnallisia häiriöitä esiintyy monella eri lääketieteen erikoisalalla. Toiminnalliseksi häiriöiksi luetaan esimerkiksi krooniset kipu- ja väsymysoireyhtymät, ärtyvä paksusuoli, kemikaaliyliherkkyys, selittämätön näköhäiriö ja fibromyalgia (Aaltonen ym. 2018, 3; Selinheimo ym. 2019, 8; Wessely ym. 1999).

Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri perusti vuonna 2019 Toiminnallisten häiriöiden poliklinikan, joka mm. hoitaa ja kuntouttaa vaikeimmin toiminnallisista häiriöistä kärsiviä potilaita. Poliklinikan toiminta on parhaillaan vakiintumassa, jolloin myös sosiaalityöntekijän toimenkuva ja sosiaalityön työkäytännöt hakevat paikkaansa yksikön moniammatillisessa työyhteisössä.

TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Tämän käytätötutkimuksen tarkoituksena on palvella HUSin Toiminnallisten häiriöiden poliklinikan organisoitumista erityisesti sosiaalityön näkökulmasta. Tutkimus kokoaa yhteen sitä tietämystä ja niitä käytäntöjä, joita erityisalojen yksiköiden sosiaalityöntekijöillä on toiminnallisiin häiriöihin liittyen.

Tutkimuskysymykset:

1. Minkälaisia toiminnallisista häiriöistä kärsiviä potilastapauksia HUS Sisun (sisätaudit ja kuntoutus) sosiaalityöntekijöillä on ollut?
2. Minkälaisen tuen tarpeen vuoksi toiminnallisista häiriöistä kärsivät potilaat ovat tavanneet sosiaalityöntekijän?
3. Millä tavalla sosiaalityöntekijät ovat voineet auttaa toiminnallisista häiriöistä kärsiviä potilaita?

AINEISTO JA ANALYYSI

Keräsin käytätötutkimukseni aineiston laadullisen kyselyn avulla. Linkki kyselylomakkeeseen lähetettiin sähköpostitse 73 HUSin Sisätaudit ja Kuntoutus -linjan terveysosiaalityöntekijälle, joista 36 (49,3 %) vastasi kyselyyn. Analysoin aineiston aineisto-ohjaavan sisällönanalyysin avulla.

TULOKSET

VOLYYMI

Käytätötutkimukseni perusteella 88,9 % kyselyyn vastanneista ja siten ainakin 43,8 % kaikista HUSin erikoissairaanhoidon Sisätaudit ja Kuntoutus -linjan terveysosiaalityöntekijöistä on kohdannut toiminnallisista häiriöistä kärsiviä henkilöitä. Suurin osa (90,6 %) niistä vastaajista, jotka olivat tavanneet toiminnallisista häiriöistä kärsiviä henkilöitä, tapaavat näitä henkilöitä työssään kuitenkin aika harvoin, kuukausittain tai harvemmin.

VASTAANOTOLLE OHJAUTUMINEN

Toiminnallisista häiriöistä kärsiviä henkilöitä ohjautuu ja ohjataan sosiaalityöntekijän vastaanotolle hyvin monista eri syistä. Vastaajien mieltäni tapausten sosiaalityöntekijän vastaanotolle tultiin keskustelemaan yleisimmin taloudellisista kysymyksistä ja sosiaalietuuksiin liittyvistä asioista, toiseksi yleisimmin kaivattiin psykososiaalista tukea ja kolmanneksi yleisimmin haluttiin keskustella sosiaali- ja vammaispalveluihin liittyvistä asioista.

SOSIAALITYÖNTEKIJÄN APU JA TUKI

Yhtä lukuun ottamatta kaikki kyselyyn vastaajat olivat kokeneet pystyneensä auttamaan edes jollakin tavalla toiminnallisista häiriöistä kärsivää henkilöä. Joskin valtaosa koki, että samalla oli myös asioita, joissa he eivät olleet kyenneet auttamaan henkilöitä. Tämä kertoo siitä, että toiminnallisista häiriöistä kärsivät henkilöt ovat monella tapaa haastava kohderyhmä. Tulosten mukaan toiminnallisista häiriöistä kärsivät henkilöt ovat usein erittäin vaikeassa tilanteessa: heidän taloudellinen tilanteensa on usein heikko; he ovat usein työkyvyttömiä, mutta eivät välttämättä kuitenkaan onnistu saamaan sairauksien vuoksi myönnettäviä etuuksia tai palveluita, joista he hyötyisivät; hoitojärjestelmän pirstaloituneisuus on johtanut siihen, että heitä tutkitaan monessa paikassa ja kun mitään elimellistä syytä ei löydy, heidät kirjataan ulos ja/tai siirretään eteenpäin; heidän oireensa vaikuttavat usein voimakkaasti toimintakykyyn ja estävät elämästä normaalia arkea; heille ei löydy välttämättä helposti sopivia hoito- ja kuntoutusmuotoja; he ovat usein väsyneitä ja turhautuneita ja saavat osakseen oireiden vähättelyä.

Sosiaalityöntekijät kokivat, että olivat voineet auttaa toiminnallisista häiriöistä kärsiviä henkilöitä eniten taloudellisissa kysymyksissä ja sosiaalietuuksiin liittyvissä asioissa. Kuitenkin samaan aikaan puolet vastaajista koki, että tästä samasta aihepiiristä löytyvät ne asiat, joissa he eivät pystyneet auttamaan asiakkaitaan. Sama henkilö oli saattanut nimetä taloudelliset asiat vastauksena kumpaankin kysymykseen. Kyse olikin siitä, että sosiaalityöntekijä ei ollut pystynyt olemaan avuksi kaikissa henkilön taloudellisiin huoliin liittyvissä asioissa, mikä kuvastaa taloudellisiin asioihin liittyvän tuen tarpeen suuruutta tämän potilasryhmän arjessa.

Sosiaalityöntekijän antamalla psykososiaalisella tuella vaikuttaa olevan erityisen paljon merkitystä toiminnallisista häiriöistä kärsiville henkilöille.

Reilusti yli puolet (66 %) vastaajista oli sitä mieltä, että erikoissairaanhoidon sosiaalityöntekijä voi antaa erityisesti psykososiaalista tukea toiminnallisista häiriöistä kärsivälle henkilölle. Vastaajien mukaan psykososiaalinen tuki on esimerkiksi keskustelua henkilön (elämän)tilanteesta, motivaation ja sitoutumisen tukemista omaan kuntoutumiseen, myötätunnon osoittamista, sekä kuuntelemista ja kuulluksi tulemisen tunteen tarjoamista.

Lisäksi sosiaalityöntekijä voi tukea ja auttaa esimerkiksi sosiaali- ja vammaispalveluihin liittyvissä asioissa, sosiaalisen kokonaistilanteen hahmottamisessa, oikeusturva- ja vakuutusasioissa sekä tekemällä yhteistyötä muiden toiminnallisista häiriöistä kärsivän henkilön asioita hoitavien ammattilaisten kanssa.

KEHITTÄMISIDEAT

Toiminnallisten häiriöiden poliklinikalla sosiaalityöntekijä työskentelee osana moniammatillista tiimiä. Erityisesti sosiaalityöntekijän roolina voisi olla psykososiaalinen työskentely kuntoutujien kanssa sekä auttaminen taloudellisissa kysymyksissä ja etuusasioissa ja sosiaali- ja vammaispalveluun liittyvissä asioissa ml. ammatillisen kuntoutumisen kysymykset. Sosiaalityöntekijä voi toimia eräänlaisena kuntoutujan managerina sekä terveydenhuollon tulkkina kuntoutujalle.

LÄHTEET

Aaltonen, L.-M.; Antas, B.; Arkkila, P.; Dunderfelt-Lövegren, E.; Eskola, A.; Hämäläinen, H.; Hämäläinen, T.; Järvinen, A.; Karvala, K.; Kauppi, P.; Koponen, S.; Krüger, L.; Mikkonen, T.; Räsänen, S.; Saarela, M.; Sainio, M.; Seppänen, M.; Tuisku, K.; Vataja, R.; Ylinen, A. (2018). Toiminnallisten häiriöiden hoidon järjestäminen (luonnos). Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

Danish College of General Practitioners' (2013). Clinical guide for general practice – Functional disorders. The Danish College of General Practitioners/Dansk Selskab for Almen Medicin (DSAM). Kööpenhamina.

Selinheimo, S.; Vuokko, A.; Hublin, C.; Järnefelt, H.; Karvala, K.; Sainio, M.; Suojalehto H. & Paunio, T. (2018). Toiminnalliset oireet ja työkyvyn tuki sisäilmaongelmissa (TOSI) – Toimintamalli työterveyshuoltoon. Työsuojelurahaston ja Kansaneläkelaitoksen hankeraportti. Työterveyslaitos. Helsinki.

Wessely, S. & Nimnuan, C. & Sharpe, M. (1999). Functional somatic symptoms: one or many? The Lancet 354, 936–939.